

Málnási Ferenc

A Székely Útkereső értékeket megőrző, igényes sokoldalúsága*

Húsz éve, 1990 áprilisában jelent meg a *Székely Útkereső* című irodalmi és művelődési folyóirat, 30 x 21 cm méretben, havonta 12 oldalon, Beke Sándor újságíró, költő és irodalomszervező, valamint több lelkes munkatársa alkotásaként. Az I—X. évfolyam 1–53. számának reprint kiadását lapozgatom, valamint a mellékük sorakoztatott, a folyóirat anyagából kiválogatott négy antológia kötetét. Mind-egyiket könyvtáram kincsei közé sorakoztattam, mert magyartanárként bármikor felhasználhatom, diákjaim kezébe adhatom, hiszen magyar, de főleg erdélyi magyar irodalmunk több olyan alkotását, szövegét megtaláltam benne, amelyek hiányoztak és ma is nagyjából hiányoznak anyanyelvi oktatásunk tankönyveiből. Mert a regionálisnak tűnő, a Székelyföld olvasóihoz szóló írások minden magyar nyelvű — s esetleg más anyanyelvű, de magyarul is értő, tudó — olvasóhoz is szólnak.

Hogyan született ez a folyóirat? „Amikor az 1989-es rendszerváltás félrehúzta Közép- és Kelet-Európában a diktatúra vasfüggönyét, Erdélyben is megszólaltak a szabadság harangjai és kongtak el egészen a székelyek lakta legkisebb falucskáig, végig a Székelyföldön át, fennen hirdetve, hogy valami szokatlan dolog történt az öreg kontinens kárpát-medencei csücskében is, lelkében és szellemében fellélegezhetett egy kicsit az a sokat gyötört székely nemzet is, mely szabadságvágyát még Csaba királyfi idejéből hozta magával Székely Tündérország meseszerű és vadregényes földjére...” (Beke Sándor).

A folyóirat céljáról is a főszerkesztő vallomását idézzük: „...mindannyiunk elé tárni székely közéletünket, s egy elnyomott, embertelen kisebbségi sors koromsötét emlékeiből feloldani lebilincselte közművelődésünk, kultúránk, történelmünk és irodalmunk értékes pillanatait... az egyetemes magyar szellem nagyjai üzenetének a tudatosítása, a fiókokban rejtegetett irodalom közlése.” Ezzel a „szellemi útkereséssel” az erdélyi magyar olvasókat buzdította a helytállásra, a kijött és a leírt magyar szó megbecsülésére, a szülőföld tiszteletére, „kultúránk, hagyományaink, szellemi és erkölcsi értékeink maradéktalan vállalására — a Székelyföldtől a Barcaságig, Csángóföldtől a Partiumig, Bánáttól a Szeret völgyében élő moldvai csángó-magyar településekig...” (Beke Sándor)

A *Székely Útkereső* utolsó száma 1999-ben jelent meg, helyét átvette a *Székely Útkereső Kiadványok* című sorozat és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó – ennek kétszázadik kötete —, Beke Sándor—Ráduly János: *Szépirodalom, néprajz, rovásírás* című kiadványa, a két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról.

Hűséges munkatársait is fel szeretném sorolni — számuk majdnem 100 —, közülük, sajnos, többen az öröklétből figyelik mai munkánkat...

A tízévnvi, egy kötetben található írásokból és a négy, más-más témájú antológiából megpróbálok lehetőleg objektív válogatást adni, beszéljen hát a „termés”!

Beke Sándor és munkatársai arra törekedtek, hogy már az első számokban istenes énekeket, himnuszokat jelentessenek meg, magyar népünk legszebb, legjelentősebb imádságait, melyeket a templomi énekeskönyvek sokat olvasott, megsárgult lapjain találhattunk csak meg. (Hiszen énekeskönyveket sem volt szabad kinyomtatni, s az ajándékba érkezett bibliákat is a hatalom bezúzta, a masszából készült WC-papírból kaptunk sorban állás után egy-egy darabot...) Pl. a *Boldogasszony Anyánk* kezdetű, a magyar katolikusaink egyik legkedvesebb néphimnuszát, amelyet még a 18. században Lancsics Demeter, pannonhalmi bencés szerzetes írt. Melléje a 16. századi, névtelen szerző dalát, a *Szent István királyhoz* címűt. Mindkettő közismert néphimnusz, nemzeti éneke (nationalis cantitio) volt népünknek, és ma is az, Kölcsey Ferenc *Himnuszával* együtt. De végre újra nyomtatott formában olvashattuk a *Csíksomlyói Mária-Siralom*, 1350 körül keletkezett, ősi székely himnuszunkat, melyet a Csíki-medencében Bartók Béla jegyzett le, benne az örök „Jézus, áldd meg Erdély földjét! könyörgéssel. S természetesen Erdély, szülőházánk iránti szeretetet megszólaltató *Székely Himnuszunk* eredeti, a közszájon forgó, valamint egy rövidebb és egy hosszabb változatát, Csanády György (1895–1952) szövegét Mihalik Kálmán (1896–1922) zenésítette meg.

Mindezt azért emelem ki, mert a diktatúra utolsó éveiben, a sajtóban tilos volt leírni a magyar helységneveket, szülőfalunk, szülővárosunk magyar nevét, de azt, hogy Székelyföld, Erdély, Bukovina, meg hogy csángó, s az iskolában is tilos volt Kós Károlyról, Sütő Andrásról s egy egész sor íróról, költőről beszélni, s Arany János *Toldjából* sem taníthattam, idézhettem a „Szép magyar levették, aranyos vitézek!” sorokat. Több évszázados anyanyelvi oktatásunk a román iskolák megtűrt tagozataként létezett, s csupán Hargita megyében 41 ezer magyar diák tanult román osztályokban (Kardalus János 1991-es fölmérése alapján).

A *Székely Útkereső* első számaitól kezdve felelősségtudattal közölt olyan olvasnivalót, amely '89 előtt tabu volt, törvény tiltotta, büntette, ha csak valaki lemásolta magának valahonnan. De beteljesedett Kányádi Sándor jóslata: „Megértem én már / eleget, / ennél is zordabb / teleket. / De olyat eddig / sohasem, / hogy vége egyszer / ne legyen” (*Zsörtölődő*). A „hosszú tél után” váratlanul beköszöntött tavasz érzetét keltette az olvasóban, hogy a szerkesztők tálcán kínálták az addig tiltott, „veszélyes” tanulmányokat, pl. az addig eltitkolt, félremagyarázott történelmünk újrafelfedezését taglaló Ferenczi István tanulmányt a székelyekről,

akikről Balázs Gábor véleményét idézem itt: „...a magyarság egyik, magyarságát megtagadni nem akaró népcsoportja, amely amióta tudunk róla, mindig magyarul beszélt, bár történelmileg nem volt épp mindig a többi magyarokkal egyforma sorsa, és ezért nem egy különleges sajátossága alakult ki”. De Ferenczi Géza, Szócs János és Tankó Gyula tollából a csángókról is tanulmányt olvashatunk, akik „Esdve kértek magyar papot”. Kölcsey Ferencről, Szent István királyunkról, Szent Lászlóról, Széchenyi Istvánról, Mátyás királyunkról, de a Magyar Szent Koronáról a fiatalok számára is jelentős, fontos tanulmányokat olvashatunk.

Több, ma is időszerű kérdést is tárgyalt a folyóirat. Többek között, hogy a székelyek Erdélyben egyetlen utat kereshetnek, követhetnek: a megmaradás útját. Ezt hangsúlyozza Róth András Lajos is, *Útkeresőben* című írásában: „Tényként vagyunk itt, s érezzük minden ízünkben hovatarozásunkat. Kötődünk fizikailag a földhöz, kötődünk szellemileg, lelkileg az összmagyarsághoz. S annyiban vagyunk székelyek, amennyiben ez erkölcsi és lelki tartást jelent, amennyiben történelmi ragaszkodást feltételez nagyszerű tájainkhoz, nagynevű elődeinkhez”. Balogh Edgár, a jeles publicista utasította vissza Kende Péternek Párizsban megjelent írását, aki törölte volna a „nemzetiség” fogalmát, igazolva így a román állam „magyar nemzetiségű román” nonszensz-politikáját. Az Afrikában élő magyarokról, „magyarabokról” számolt be Komoróczy György, de olvashattuk Václav Havelnek, a Cseh Köztársaság akkori elnökének híressé vált beszédét: „*Az igazság az, ami szabaddá tesz...*”, Kós Károly Zágoni Istvánnal és Paál Árpáddal közösen írt *Kiáltó Szó* című röpiratát, Bertényi Iván Erdély címere című cikkét, Joseph Ratzinger (jelenleg XVI. Benedek pápa) a rendszerváltás utáni első karácsony előtt az advent jelentőségét méltató írását, vagy Bözödi György lírai hangütésű visszaemlékezését a két világháború közötti időkre...

Megemlékezett a folyóirat Benedek Elekről, Károlyi Gáspárról, Mátyás királyunkról, Pázmány Péterről, Apáczai Csere Jánosról, Vásárhelyi Gergelyről, Orbán Balázsról, Makkai Sándorról, (Bethlen Gábor fejedelemről szóló megemlékezése is helyet kapott a folyóiratban), Salamon Ernőről, Zágoni Mikes Kelemenről stb.

A felvállalt útkeresésben segített az irodalom is, hiszen minden lapszámiban tudatos törekvés jelentkezett: bevinni a köztudatba a magyar irodalmunknak azt a kincsházát, amely '89-ig tiltott gyümölcs volt, s a fiatalok legfennebb a családban találkozhattak vele, már ha ott, elbújtatva léteztek... Egyetlen lapszámból sem hiányzott a líra, a vers. A megszólaltatott, az elmúlt évszázadok és a hozánk közelebb eső évtizedek klasszikusai s a kortárs költők felsorolása is majdnem százra rúgna, Apáczai Csere János verstörténeti értékű hexameterétől és Áprily Lajos versein át Zajzoni Rab István *Börtönben* című költeményéig.

A *Székely Útkereső* tág teret biztosított a néprajzi és népköltészeti kutatásokra, gyűjtésre ösztönző írásoknak is, közülük Nagy Olga, Balázs Géza, Barabás László, Ráduly János cikkeit, tanulmányait idézhetném. Az ősember első költői műve, vallás is, tudomány is, a sok ezer éves mese, s a mese mellett sok-sok gyermek-

vers, ritmus, rím, képes beszéd is otthonra talált a lapban. A jövő generáció olvasóvá nevelése, oktatása éppen azon áll vagy bukik, sikerül-e érdeklődésüket fölkelteni, idejében megszerettetni velük a szép beszédet.

A nyelvészet témakörébe tartozó írások közül Dánielisz Endre *Ezeréves magyar szavak*, Murádin László *A Homoród mentén* című, földrajzi nevekkel foglalkozó tanulmányát említhetjük, de több írás is kitért nyelvi, nyelvhelyességi kérdésekre is.

Gondolom, mások is szívesen olvasták/olvassák H. Szabó Gyula, a Kriterion Könyvkiadó igazgatója Cseke Gábornak adott vallomását, Kántor Lajos, a Korunk főszerkesztőjének Róth András Lajos kérdéseire adott válaszait, Cseke Péter és Komoróczy György beszélgetésének szövegét, de a Kozma Máriával készült vallo-másos beszélgetést is, műveiről, a csíkszeredai Pallas-Akadémia Könyvkiadónál vég-zett szerkesztői feladatairól, s Nagy Olgával pedig a néprajzi kérdésekről.

A folyóirat vizuálisan is „beszélt”, szimbolikusan is üzent az olvasónak: az er-délyi magyar szellem „bibliájával”, a Magyar Enciklopédiával Apáczait ábrázoló Csutak Levente linóleummetszettel. Egy másik számban a székely kapuk előtt vi-tézkötéses kabátjában, a Székelyföldet bejáró, és népének történelmi, néprajzi emlékművet állító Orbán Balázst látjuk, de Nagy Imre festményeit, grafikáit, Gy. Szabó Béla fametszeteit csodálhatjuk, vagy Kós Károly rajzán az az út vezet bennünket, amelyen meleg subában halad a falu népe a domboldalon emelkedő templom felé, s a sort folytathatnánk...

Talán sikerült felvillantanom a rangos folyóirat életképességét, értékeit meg-őrző, igényes sokoldalúságát. Ezzel a kis emlékező írással további jó munkát kí-vánunk a Székely Útkereső Kiadványok sorozat szerkesztésében az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó minden munkatársának, mi olvasók is vállaljuk azt, amit Beke Sándor megfogalmazott: „Az ige és a hit értékeire és hatalmára figyelmeztettünk. Arra, hogy a kiejtett és leírt szónak »súlya« van életünkben, és arra, hogy hit nélkül nem lehet élni, bármennyire is befolyásol jól vagy rosszul a környező világ”.

**Székely Útkereső. Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1990. I–X. évfolyam. Reprint kiadás. Sajtó alá rendezte Beke Sándor. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008; Beke Sándor: Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben. Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről. A be-vezető tanulmányt írta Barabás István. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008; Beke Sándor—Brauch Magda: Székely Útkereső (1990–1999). Laptörténet és sajtóvi-szhang. A bevezető tanulmányt írta Barabás István. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008; Székely Útkereső Antológia 1990–1999. Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt írta Brauch Magda. Székely Útkereső Kiad-ványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008; Az élőszo-dicsérete. Kriti-kák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain. Válogatta, szerkesztette, a kötet-ben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumát összeállí-totta Beke Sándor. A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád. Székely Útkereső Kiad-ványok. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.*

Brauch Magda

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gyermekirodalmi kötetei 2007–2009 között

I.

Az Erdélyi Gondolat könyvkiadó rendkívüli jelentőséget tulajdonít a gyermekirodalom terjesztésének, és ezen a területen a szerzők különösen termékenyek. Bizonyítékul szolgál erre az az adatszerű tény, hogy amíg 1991 és 2006, vagyis 15 év alatt összesen 36 gyermekirodalmi kiadvány jelent meg a szóbanforgó kiadó rendezésében — és ez nem kevés —, addig az utóbbi két és fél évben közel ugyanannyi, köztük nyolc népmesegyűjtemény, négy népmondakötet, több régi verses mű átültetése olvasmányosabb formába, 10 gyermekverskötet, két nagy antológia és egyéb érdekes kiadványok.

LÍRA ÉS VERSES EPIKA

A gyermekversek jelentőségéről, hasznosságáról bővebben volt szó a folyóirat I. számában, ezúttal azt szeretném az eddig elmondottakhoz hozzáfűzni, hogy a dallamos, kedves kis gyermekversek nemcsak olvasásra, a kisgyermek szórakoztatására szolgálnak, hanem a „szerepeltetésére” is, azaz bizonyos alkalmakra meg is tanulhatják a nekik legjobb tetsző verseket. Jómagam elég sokszor vettem részt olyan szavaló-versmondó vetélkedők zsűrijében, amelyeken legalább 8-10 óvodás korú gyermek is szerepelt többé-kevésbé hozzájuk illő színvonalú versekkel, és ez elsősorban számukra, de a szülőknek és az óvónéninek is örömet szerzett, és a közönség is tetszéssel fogadta. Az Erdélyi Gondolat kiadó gyermekversköteteiben színvonalas versanyag között válogathatnak, és persze, nem csak az óvodások.

Az utóbbi évek gyermekversköteteinek szerzői általában ismertek a korábbi évekből. Baricz Lajos, Beke Sándor, P. Buzogány Árpád, Jancsik Pál, Ráduly János, Jánky Béla szívesen foglalkoznak gyermekirodalommal is, az ő versesköteteik mellett azonban ezúttal napvilágot látott két hosszabb elbeszélő költemény is: Tündér Ilona széphistóriája és a Vitéz Kádár István című históriás ének. Ezek — különösen az utóbbi — nagyobb diákokhoz szólnak, sőt felnőttek kedvelt olvasmányául is szolgálhatnak.
